

رئیس کل بانک مرکزی: اروپا در اینستکس به دنبال تایید آمریکا است

تهران (پانا) - رئیس کل بانک مرکزی ایران در گفتگویی با شبکه المانیتور درباره موضوعات و چالش‌های مختلف مالی این روزهای کشور صحبت کرد.

به گزارش پژوهشکده پولی و بانکی، عبدالناصر همتی در گفت‌وگو با المانیتور از موفقیت بانک مرکزی ایران در افزایش ۴۰ درصدی ارزش ریال از زمان آغاز مجدد تحریم‌های آمریکا در سال ۲۰۱۸ خبر داد.

وی همچنین درباره اینستکس، مکانیزم مالی که از سوی برخی کشورهای اروپایی برای بازگرداندن ایران به برجام طراحی شد، گفت: من به این نتیجه رسیده‌ام که موضوع اینستکس و مکانیزمش نیست. موضوع این است که اروپایی‌ها به دنبال تاییدیه آمریکا هستند.

وی درباره سرنوشت بسته پیشنهادی ۱۵ میلیارد دلاری که از سوی فرانسه و برخی دیگر کشورها برای بازگرداندن ایران به برجام پیشنهاد شده بود، گفت: نتیجه‌بخش بودن این بسته به اروپایی‌ها و آمریکا بستگی دارد.

در ادامه متن کامل گفتگوی المانیتور به همتی می‌آید که از زمانی که مسئولیت بانک مرکزی ایران را بر عهده گرفت بخشی از شدیدترین فشارهای اقتصادی را علیه ایران تجربه کرده است.

المانیتور: در پی وضع مجدد تحریم‌های آمریکا، ارزش ریال ایران در مقطعی به شدت کاهش یافت، برخی این کاهش ارزش را ناشی از مسایل مدیریتی اعلام کردند. تحریم‌ها تا چه حد در کاهش ارزش ریال موثر بود؟

همتی: به نظر من اتفاقی که در بازار ارز افتاد بیش از هر چیز ریشه در انتظاراتی داشت که از حواشی تحریم آمریکا می‌رفت. به طور مثال، محدودیت‌هایی که در جریان نرخ‌گذاری واحد ارز در سطح ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار به بازار ارز وارد شد و تقریباً با تحریم‌های یکجانبه آمریکا و خروج این کشور از توافق برجام همزمان شد که آن هم در این اتفاقات نقش داشت. این دو مساله در کنار سایر عوامل بحث کاهش ارزش برابری ریال در برابر دلار شد. باید به این مساله شوک ناشی از مسایل روانی را هم اضافه کنم که با جنگ‌های کلامی ترامپ که صادرات نفت ایران را به صفر می‌رساند و تلاش یکجانبه آمریکا برای فلج کردن سیستم بانکی ایران همراه شده بود. علاوه بر همه این مسایل، تعدادی از رسانه‌های مورد حمایت آمریکا، گزارش‌های گمراه‌کننده‌ای را درباره آینده اقتصاد ایران منتشر می‌کردند و مدعی می‌شدند که هر دلار تا ۳۰ تا ۴۰ هزار تومان افزایش قیمت خواهد داشت.

در زمینه مسائل فنی هم ما مسائلی داشتیم ما از بعد توانایی فنی و نرم افزاری برای رصد کردن مبادلات ارزی محدودیت‌هایی داشتیم و حل این مسائل حدود دو ماه از وقت ما را گرفت. ما همچنین با محدودیت یک سیستم یکپارچه رو به رو بودیم که بانک‌ها را به بخش مبادلات ارزی متصل کند و این باعث می‌شد نتوانیم به خوبی و به شکل موثر ساختار را رصد کنیم و از سفته‌بازی‌ها جلوگیری کنیم.

با تضعیف تدریجی نظارت بانک مرکزی بر پایانه‌های فروش نقطه‌ای دلار و مبادلات بانکی هر کسی می‌توانست با استفاده از یک کارت بانکی و یک پایانه فروش و دستگاه پوز هر میزان پولی را که می‌خواست جابه‌جا کند که این موضوع فقط به تهران محدود نمی‌شد و امکان انجام این کار در هرات افغانستان، سلیمانیه عراق، استانبول ترکیه و حتی کانادا وجود داشت. این موضوع غیر قابل قبول بود و ما نقطه پایانی بر چنین اقداماتی گذاشتیم.

المانیتور: در زمان سقوط ارزش ریال برخی گزارش‌های غیر رسمی در ایران درباره نقش امارات متحده عربی در کاهش ارزش

ریال منتشر شد و در برخی محافل سیاسی زمزمه می‌شد که ابوظبی صرافی‌ها و مبادله‌کننده ارز ایران را بسته است. فکر می‌کنید امارات نقشی در کاهش ارزش ریال ایفا کرد؟

همتی: من هم درباره این شایعات مسائلی را شنیدم برخی حتی ادعا می‌کردند که عربستان سعودی در بازار مبادلات ارزی هرات و سلیمانیه اختلال ایجاد می‌کند. اینها شایعاتی بودند که به گوش می‌رسید ولی واقعیت این بود که امارات در حقیقت محدودیت‌هایی را روی مراکز مبادله ارز ایران و حساب‌ها و ایرانیان در بانک‌ها و اماراتی اعمال کرد. با این حال اخیراً شنیده‌ام که برخی از این محدودیت‌ها برداشته شده است که این چیزی است که ما به عنوان همسایه این کشور انتظار داریم که همسایه‌ها انجام دهند.

المائیتور: کاهش ارزش ریال و افزایش نقدینگی باعث افزایش تورم شده است برای حل این مسائل چه اقداماتی در دستور کار است؟

همتی: در چند دهه اخیر میانگین رشد نقدینگی سالانه ۲۰ تا ۲۳ درصد بوده است. بنابراین رقم کنونی رشد ۲۳ تا ۲۴ درصدی نقدینگی مسئله جدیدی نیست. از نظر من عامل کلیدی پشت مسئله تورم کاهش ارزش برابری ریال بود که باعث جهش قیمت کالاهای وارداتی از جمله کالاهای اساسی شد. افزایش نرخ تورم تا ماه مارس ۲۰۱۹ (اسفند ۹۷) ادامه داشت. از آن زمان شاهد کُند شدن رشد تورم هستیم که در آمار ماهیانه تورم چند ماهه اخیر مشهود است. وقتی که در جلوگیری از کاهش ارزش ریال موفق شدیم، توانایی این را پیدا کردیم که جلوی فشارهای تورمی را بگیریم. همانطور که می‌دانید در نقطه اوج تحریم‌های اخیر هر دلار در نزدیکی مرز ۲۰ هزار تومان داد ستد می‌شد، امروز دلار در بازار آزاد حدود ۱۱ هزار و ۴۰۰ تومان داد و ستد می‌شود که این به معنای افزایش ۴۰ درصدی ارزش ریال است.

ما در ماه‌های آینده هم شاهد تداوم کاهش نرخ تورم خواهیم بود باید اضافه کنم که در حال برنامه‌ریزی برای استفاده از ابزارهای مدیریت نقدینگی از طریق عملیات بازار باز هستیم. این کاری است که بسیاری از بانک‌های مرکزی انجام می‌دهند و ما نیز از آن استفاده خواهیم کرد.

المائیتور: آیا فرآیند تدریجی وجود دارد بازار آزاد دلار و نرخ رسمی آن با هم یکی شود؟

همتی: آنچه درباره آن صحبت می‌کنیم فرآیندی است که بازار مبادلات نقدی را با سایر بخش‌ها و مبادلات ریالی یکی کند. این فرآیند همین الان در حال طی شدن است و به زودی تکمیل خواهد شد. در حال حاضر ما دو سامانه قانونمند را به کار گرفته‌ایم؛ سامانه نیما که برای مبادلات بزرگ و تبادلات بانکی و بازار آزاد برای مبادلات نقدی که بعدها با بازارهای بزرگ ترکیب خواهد شد.

المائیتور: مردم در خیابان‌ها در خصوص برخی مسائل اقتصادی گلایه‌هایی دارند و شنیده می‌شود که برخی مجبور شده‌اند که تهران را ترک کنند و به خاطر شرایط اقتصادی در حومه شهر مستقر شوند، علاوه بر این برخی از مردم سرمایه خود را به کشورهای دیگر مثل ترکیه و گرجستان منتقل کردند. نظر شما در اینبار چیست و راه حل مقابله با این مشکلات را چه می‌دانید؟

همتی: ما همواره گفته‌ایم که اقدامات غیرقانونی ترامپ برای از سرگیری تحریم‌های یکجانبه بیش از همه قشر فقیر و آسیب‌پذیر جامعه تأثیر گذاشته است. اگر فشار این تحریم‌ها ادامه یابد قشر فقیر جامعه بیش از همه آسیب می‌بیند. با این حال دولت در تلاش است تا با اقدامات حفاظتی به آنها کمک کند با کاهش درآمدهای نفتی بودجه دولت تحت فشار قرار گرفته است اما دولت خود را به حفاظت از آسیب‌پذیرترین بخش جامعه متعهد می‌داند.

در زمینه خروج سرمایه از کشور باید بگوییم که نرخ پایین مبادلات ارزی در حالت سوبسیدی برای کسانی بود که می‌خواستند دارایی‌های خود را به خارج از کشور منتقل کنند. متوجه هستیم که زمانی که نرخ ارز در سطح ۳۷۰۰ تومان بود برخی از افراد به خرید ملک در کانادا اقدام کردند و از پس هزینه‌های ملکی با استفاده از نرخ بهره‌سپرده‌ها و سپرده‌های خود در داخل کشور بر می‌آمدند. این موضوع دیگر امکان‌پذیر نیست. در حقیقت

گویی ما سوبسیدی را به افرادی پرداخت می‌کنیم؛ ZWNJ که نسبت به خرید ملک در آمریکا، کانادا، گرجستان و ترکیه اقدام می‌کنند. تغییرات نرخ ارز کمک کرد که این فرآیند به تدریج متوقف شود.

المانیتور: آیا بانک مرکزی نگران ورشکستگی برخی بانک‌ها ZWNJ؛ های خصوصی در ایران نیست؟ اگر هست برای جلوگیری از چنین اتفاقاتی چه می‌کنید؟ ZWNJ

همتی: ما نگران نیستیم، ولی هوشیار عمل می‌کنیم؛ ZWNJ می‌دانیم که برخی بانک‌ها ZWNJ؛ مشکلاتی در ترازنامه خود دارند ولی آنها را رصد می‌کنیم و در صورت نیاز از آنها حمایت می‌کنیم. با قدرت جدیدی که در اختیار بانک مرکزی قرار گرفته، بانک‌ها ZWNJ؛ هایی که دچار مشکل هستند و موسسات اعتباری به طور موثری تحت نظارت و مدیریت قرار دارند. ما برنامه بلندمدتی برای انجام اصلاحات در سیستم بانکی داریم.

المانیتور: آیا چنین اتفاقی تاکنون افتاده است؟

بله ما در رابطه با سه موسسه اعتباری اصلاحات را آغاز کردیم.

المانیتور: برخی بانک‌ها ZWNJ؛ های متعلق به موسسات نظامی اخیرا با یکدیگر ادغام شدند، آیا آنها هم در آستانه ورشکستگی بودند؟

همتی: برخی از این بانک‌ها ZWNJ؛ ها حتی عملکرد سودآوری داشتند ولی در پی دستور رهبر انقلاب که نیروهای نظامی باید از بخش بانکی خارج شوند با یکدیگر ادغام شدند. این فرایند به خوبی در حال طی شدن است و در آینده نزدیک تکمیل خواهد شد.

المانیتور: مقام‌ها ZWNJ؛ های اروپایی بارها مبادلاتی که براساس مکانیزم اینستکس انجام می‌شود؛ ZWNJ؛ صحبت کرده‌اند؛ ZWNJ؛ شرایط کنونی اینستکس چگونه است و آیا تاکنون مبادلاتی براساس این مکانیزم صورت گرفته است؟

همتی: ایران برای اینکه بهانه ZWNJ؛ ای به دست اروپایی ZWNJ؛ ها ندهد که این فرایند را متوقف کنند، یک شرکت مرتبط با این موضوع تاسیس کردیم، مدیرش را تعیین کردیم و سرمایه مورد نیازش را نیز تامین کردیم که این اتفاق حتی زودتر از طرف اروپایی رخ داد. اروپایی ZWNJ؛ ها بعد از یک تاخیر چهار ماهه آماده شدند و یک مبادله مالی چهار میلیون دلاری از طریق اینستکس انجام شد که از طریق آن تجهیزات پزشکی برای یکی از استان‌ها ZWNJ؛ های ایران خریدیم. پس از آن، هیچ مبادله مالی دیگری صورت نگرفته است. اروپایی ZWNJ؛ ها همواره ادعا می‌کنند که این مکانیزم باید اول برای کالاهایی که تحت تحریم نیستند اتفاق بیافتد؛ ولی اینستکس دقیقا با هدف تسهیل در مبادله کالاهایی ایجاد شد که تحت تحریم هستند. بنابراین، مطمئن نیستیم که اینستکس بتواند برای ایران یک وسیله خاص و ویژه باشد.

المانیتور: چرا هیچ مبادله مالی پس از مبادله نخست صورت نگرفت؟

همتی: به خاطر اینکه طرف مقابل هیچ سپرده ZWNJ؛ گذاری در اینستکس نکرد. ما به اروپایی ها گفتیم که باید یک خط اعتباری تشکیل دهند که براساس توافق پیش ZWNJ؛ خرید عمل کند یا مکانیزمی برای خرید نفت ایران پیش ZWNJ؛ بینی کنند. با این ZWNJ؛؛ حال به نظر می‌رسد که آمریکا چنین اجازه ZWNJ؛ ای را به آنها نداده است. احساس من این است که اروپایی ZWNJ؛ ها از اراده کافی برای مستقل عمل کردن برخوردار نیستند.

المانیتور: پس می‌گویید شما نسبت به اینستکس خوشبین نیستید؟

همتی: من به این نتیجه رسیده‌ام؛ ZWNJ؛ ام که مساله اینستکس و مکانیزم آن نیست. مساله این است که به نظر می‌رسد؛ ZWNJ؛ رسد اروپایی ZWNJ؛ ها نیازمند دریافت تاییدیه آمریکا برای اجرای برنامه ZWNJ؛ های خود هستند. آنها برای پیدا کردن راه ZWNJ؛؛ حلی برای این مساله ناکام مانده ZWNJ؛ اند، به همین خاطر، دلیلی نمی‌بینم که خوشبین باقی بمانم.

المائیتور: آیا خبر جدیدی درباره خط اعتباری ۱۵ میلیارد دلاری پیشنهادی فرانسوی‌ها دارید و یا این‌ها؛ که این طرح به بن بست خورده است؟

همتی: فرانسه تلاش زیادی برای این طرح کرده است و ما به آنها گفته‌ایم؛ که در صورتی این پیشنهاد را می‌پذیریم که آنها نفت را پیش‌خرید کنند. ما می‌خواهیم نفت‌مان را صادر کنیم و اگر آنها نخواهند نفت ما را بخرند، آن‌وقت فایده‌ای در این موضوع نمی‌بینم. باید همچنین اضافه کنم که ۱۵ میلیارد دلار در مقابل چیزی که می‌توانستیم از قبل واردکنندگانمان به دست بیاوریم و رقمش از آوریل ۲۰۱۹ تاکنون به ۲۰ میلیارد می‌رسد رقم زیادی نیست. آنها می‌خواستند قدمی بردارند و ثابت کنند که می‌توانند نفت ایران را از طریق چارچوب توافق برجام خریداری کنند؛ ولی با وجود تلاش‌هایشان، شرایط جوری پیش رفت که آمریکا تاکنون چنین اجازه‌ای را به آنها نداده است.

المائیتور: منظورتان این است که پیشنهاد فرانسوی‌ها بر باد رفته است؟

همتی: نتیجه‌بخش بودن این بسته به اروپایی‌ها و آمریکا بستگی دارد. در جریان مذاکرات آنها می‌گفتند که در صورت تایید آمریکا، فرایند را ادامه خواهند داد و آمریکا تصریح کرد که با این موضوع موافقت نخواهد کرد.

المائیتور: درست است که حتی بانک مرکزی فرانسه هم تمایل نداشت که این خط اعتباری را ضمانت کند؟

همتی: نه؛ تمام مسایل بین نمایندگان بانک مرکزی ایران و فرانسه، آلمان و مقام‌های بریتانیایی مورد بحث قرار گرفت. با این‌حال آنها به سادگی همه‌ای چیز را به تایید آمریکایی‌ها وابسته کردند.

المائیتور: آیا در گفتگو همچنان برای نجات برجام باز است؟

همتی: رئیس‌جمهوری اسلامی ایران اعلام کرده است که اگر ایران بخواهد مذاکرات با آمریکا را در چارچوب توافق برجام و مذاکرات ۱+۵ ادامه دهد، باید تحریم‌های آمریکایی ابتدا لغو شود.

المائیتور: در رابطه با موضوع گروه مالی اقدام مشترک (FATF) که چند بار ضرب‌الاجل ایران را تمدید کرده است، آیا درست است که بانک‌های روسیه و چین به ایران هشدار داده‌اند که در صورتی که این نهاد ایران را در لیست سیاه قرار دهد، هیچ مبادله مالی با ایران نخواهند داشت؟

همتی: پیوستن به FATF یکی از پیش‌نیازهای مبادلات بانکی بین‌المللی است. بنابراین طبیعی است که همه بانک‌ها پیروی از قوانین این نهاد را به عنوان پیش‌نیاز در نظر داشته باشند.